

Weet waar je loopt, deel II. Waar is de haan op de kerktoren?

Het is jou misschien niet opgevallen, maar de haan op de kerktoren is verdwenen. Ook het zwarte kruis staat niet meer op de kerktoren!! Zaterdagochtend ging ik brood halen bij “De Keizerskroon” op de Dorpsstraat. Vanwege de drukte en de Corona maatregelen, stond ik buiten te wachten. Automatisch keek ik naar de kerktoren en..... waar is de haan en het kruis gebleven... Toch is dat raar een kerktoren zonder haan, dat is als een boekenkast zonder boeken!

Je zult je misschien afvragen waarom er een haan staat op een kerktoren. De haan is al eeuwen in gebruik als hoogste punt op een kerktoren, ook bij onze dorpskerk in Lopik.

De haan geeft heel praktische gezien de windrichting aan. Zijn hoofd wijst naar de kant waar de wind vandaan komt. Vandaar dat we ook spreken van een haan als windvaan, windhaan of weerhaan. Symbolisch gezien is de haan een oud heidens symbool, dat de opkomende christelijke cultuur tijdens de kerstening heeft overgenomen en ingepast in haar cultuur. In de oudheid was het gebruikelijk om op torens, palen, kerstbomen etc. een haan te plaatsen. Het diende als afweermiddel, om bozen geesten weg te houden. Bij het aanbreken van een nieuwe dag, als de zon opkomt, kraait de haan. Zo verdrijft hij het donkere duisternis van de nacht en verwelkomt hij elke dag het licht opnieuw.

Binnen de christelijke cultuur word er verwezen naar de haan in het Bijbelverhaal van Petrus. Jezus zei tegen Petrus: “Ik zeg je, Petrus, deze nacht zal de haan niet kraaien voordat je driemaal geloofend hebt dat je mij kent”¹. Sinds deze gebeurtenis is de haan een symbool van Petrus, die de leer van het christelijk geloof tot zijn laatste dag heeft doorverteld. Zowel in de heidense, maar ook in de christelijke symboliek kondigt de haan een nieuw begin aan. Wanneer iemand in God gaat geloven, noemen we dat als het ware een nieuw begin.

Toch zit er veel meer symboliek in de haan op de kerktoren. Ik zal er nog een aantal noemen. De haan staat ook voor waakzaamheid. Hij kijkt hoog vanaf de toren naar de mensen op de grond, die niet zo hoog kunnen zien. De haan kraait als er gevaar dreigt. Zo waakt hij over de ‘kippetjes’, de schapen van de kerk.

De haan wijst in de richting van de wind. Hij ziet dus altijd vooruit, naar wat komen gaat en nooit achterom, naar wat er al geweest is². De haan is ook een strijdbare held, hij waait dan wel mee met alle winden, maar toch ook weer niet. De haan, hoog op de kerktoren, staat steeds met opgerichte hoofd tegen de wind in, keert nooit de aanstormende vijand de rug toe. Altijd met de borst vooruit tegen het gevaar in. Zo krijgt de haan als symbool meer waarde als waakzaamheid.

Niet alle kerken hebben een haan op hun toren staan. Katholieken kerken hebben alleen een kruis. Lutherse kerken hebben meestal een gans op hun toren staan. Er is een oud Hollands rijmpje hierover, namelijk;

Protestanten hebben een haantje.

Luthersen hebben een zwaantje.

Doopsgezinden hebben een huisje.

Katholieken een kruisje.

De dorpskerk was vroeger een katholieke kerk geweest, vandaar dat er ook een kruis op de toren staat. Het kruis was ook een heidens symbool, wat staat voor vruchtbaarheid. In de christelijke traditie staat het symbool voor redding. Jezus is voor ons aan het kruis gestorven.

¹ Staat in Lucas 22: vers 34, Nieuwe Bijbelvertaling. Vóór de haan kraait wil zeggen: vóór de volgende ochtend, dezelfde dag nog.

² Vergelijk het maar eens met Luc. 9: vers 62.

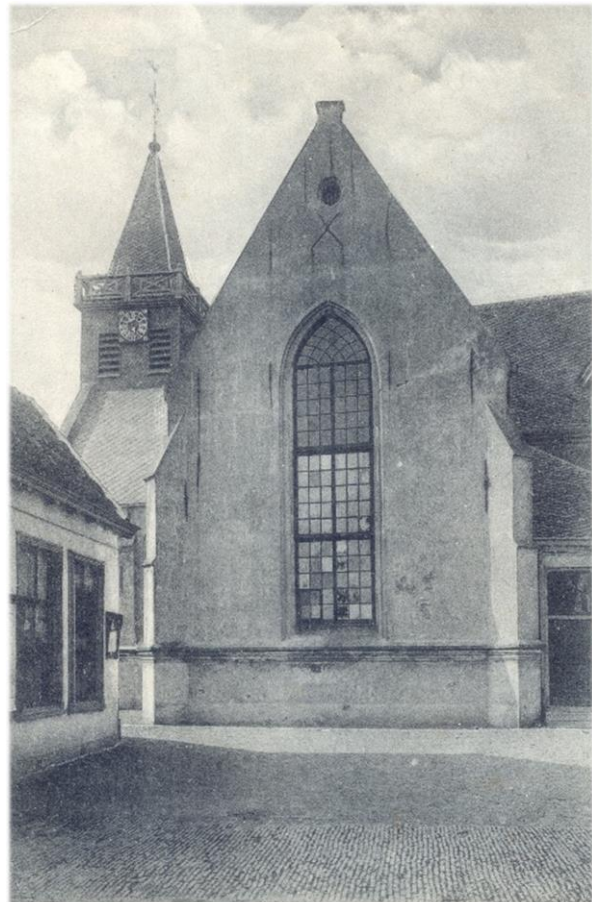
Ik ben de archieven eens ingedoken en een oude foto uit 1920 gevonden. Hier zie je ook het kruis en de haan op de toren staan, zie afbeelding 2. Hier zie ik nu ook voor het eerst dat onder het kruis en haan een bol staat. Veel kerktorens hebben deze 3 elementen op de kerktoren staan. Dat heeft de kerktoren van Lopik dus ook gehad. Ook de bol is van oorsprong een heidens symbool. Met de glans van de bol wilden heidenen kwade geesten verjagen. Vroeger dacht men namelijk dat geesten bang waren voor spiegels. Waarom dit heidense symbool overgenomen is, is niet helemaal duidelijk. Wie het weet, mag het mij vertellen. Sommige christenen symboliseren de bol met een appel, die voor de zondeval staat. Het gaat dan om de appel die Adam en Eva aten in het paradijs, waardoor ze in zonden vervielen.

Ook heb ik een kopie van de originele tekening van het kruis en haan gevonden, zie afbeelding 3.

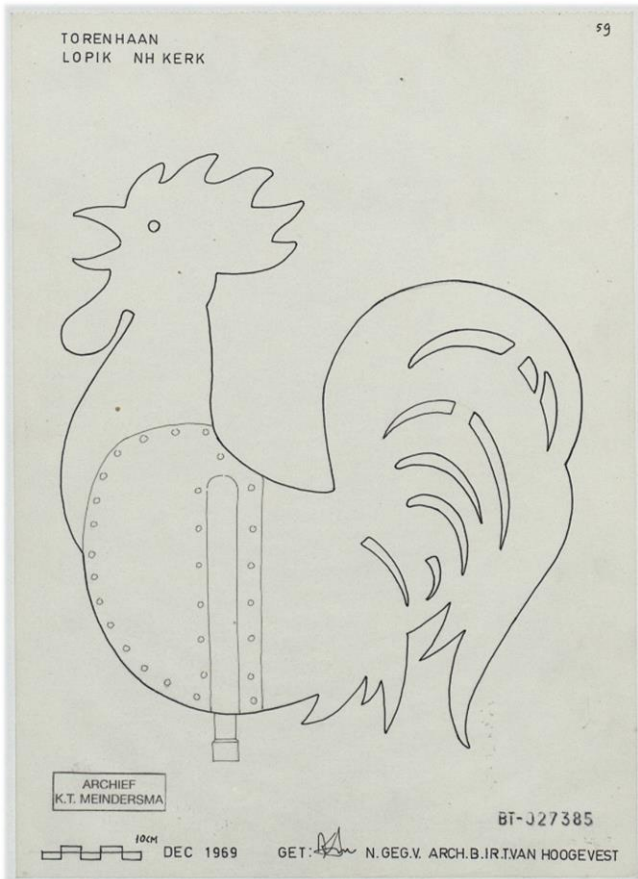
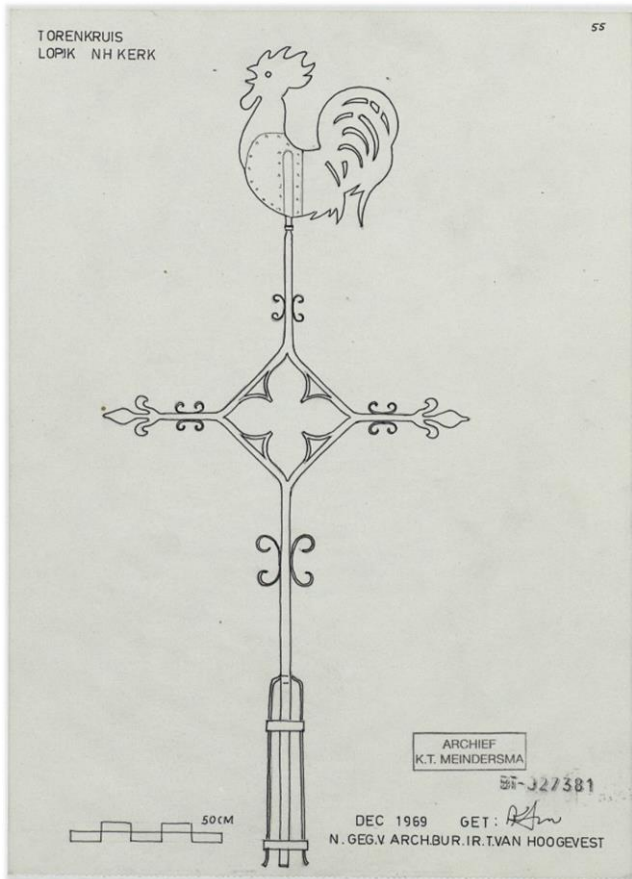
Ik zal u gerust stellen, het gietijzeren kruis, met haan komen weer terug. Er vinden restauratie werkzaamheden plaatst en het kruis en haan worden ook gerestaureerd. We hopen dat deze over een aantal weken weer worden terug geplaatst. In 2014 is het kruis en haan door vrijwilligers al eens geschilderd, zie afbeelding 4. Nu worden ze beide door een professioneel bedrijf aangepakt.

Afb 1. Foto van 1 augustus 2020, toren zonder haan.

Afb 2. Foto uit 1920.

Afb 3. Kopie originele tekening van kruis en haan uit december 1969.

Afb 4. Schilderwerkzaamheden aan kruis en haan in 2014.